

Generaal Van Everdingen: de geschiedenis van een liedje

*Mijn vader (1908-1961) zong soms een onzinliedje over de Generaal van Everdingen. Waar slaat dat nou op? Die vraag werd ook, omstreeks de eeuwwisseling, door twee dagbladcolumnisten opgeworpen.¹ Heldring (1917-2013) was, evenals mijn vader, reünist van het Leidsch Studenten Corps. De generaal zat volgens hem op de w.c. te zingen: "Sixma baron van Heemstra". Maar volgens Joost Prinsen (*1942) was het een populair straatdeuntje in zijn jongensjaren. Dat moet in Breda geweest zijn, want zijn vader was omstreeks 1950 burgemeester aldaar. Volgens Prinsen zong ene Meneer van Everdingen: "Bloemkool, geef mij maar bloemkool". De mensen van het Meertens Instituut (KNAW) brachten uitkomst. In hun **Liederenbank** was een soldatenliedje opgenomen: Generaal Van Everdinge / Die zat op de plee te zingen / (...).² De tekst van de coda was niet opgetekend.*

I. Signaalrijmen op het militaire trompetsignaal DRAF (korte coda)

Volgens de toelichting in de Nederlandse Liederenbank zou het een *signaalrijm* op het trompetsignaal DRAF zijn geweest, als variant van een negentiende-eeuws rijmpje waarin de burgemeester van Wageningen figureerde.³ Met behulp van signaalrijmen kregen militairen de betekenis van de verschillende militaire signalen ingeprent. De melodie van dit signaal (afbeelding A) is vastgelegd in het *Voorschrift Trompetsignalen voor [militaire] wielrijders, cavalerie en bereden artillerie* (1932).⁴ Het vindt zijn oorsprong in de melodie die kapelmeester Jacob Rauscher, ten tijde van vorst Willem I, voor 'de trompetters van de Hollandsche Kavallerie' heeft voorgesteld.⁵

Afbeelding A. Het trompetsignaal DRAF
Bron: Voorschrift Trompetsignalen (1932)

De kolonel Leen Verhoeff, deskundige op het gebied van soldatenfolklore, rapporteert vijf signaalrijmen die op dit trompetsignaal zijn overgeleverd.⁶ Daar is ook een signaalrijm op de *Luitenant Van Everdingen* bij, maar de Generaal ontbreekt in Verhoeffs lijstje.

Uit een oogpunt van zingbaarheid, lijkt mij de cadans van de *Luitenant* het meest authentiek (item 51.1 in brontabel D). De andere vier signaalrijmen zijn in de mondelinge overlevering verbasterd en verhuutseld geraakt. Daarom heb ik in brontabel D de vrijheid genomen die items (met asterisk) in stukjes te knippen en deze in tabel E aan een poging tot reconstructie te onderwerpen. *De burgemeester* is bijvoorbeeld gestroomlijnd tot *de baron* van Wageningen (E11.2), want méér lettergrepen passen niet in het maatschema.⁷ Verder heb ik in E71.3 nog een toegift geprobeerd, op het rijmwoord Grevelingen.

Mijn oplossingen E10.2 en 11.2 vereisen enige toelichting. Ik zat met de vraag waarom alle signaalrijmen van Verhoeff het eindrijm *ingen vertonen. Maar als je het trompetsignaal (notentabel C1) in de zoekmachine van de Liederenbank invoert, doemt een antwoord op. De melodie van het springliedje *Lieve jongen* (C2) vertoont namelijk een sterke gelijkenis.⁸ Reeds in 1881 wordt de tekst ervan geciteerd.⁹ Ik vermoed dat het liedje zijn oorsprong vindt in een negentiende-eeuwse oertekst op het trompetsignaal DRAF: een aanloopcouplet met een coda die als sein voor de volgende kandidaat fungeert. Bijvoorbeeld:

¹ Heldring (1998); Prinsen (2005)

² *Everdinge* (z.j.)

³ *De burgemeester van Wageningen* (z.j.)

⁴ *Voorschrift* (1932), signaal nr. 54

⁵ Rauscher (1814); in zijn voorstel werden de maten 1 en 2 tweemaal (telkens in oplopende toonhoogte) herhaald, maar in de militaire praktijk werd zichtbaar met een enkele herhaling volstaan.

⁶ Verhoeff (1967; 1976, 113-114; 1977, 250).

⁷ In paragraaf IV.3 wordt *de Wageningse burgemeester, baron Torck*, gekandideerd. Maar wat het aantal lettergrepen betreft kunnen burgervader *Bestevaar* (alias *Monsieur le maire*) er ook mee door.

⁸ *Moeder, 'k heb zo 'n lieve jongen, mag hij even boven kommen?* (z.j.)

⁹ *Cadetten-almanak* (1881, p. 230)

Daar komt Griet van Wageningen, / Die kan aardig touwtje-springen: / En zij springt erinne (E10.2). Op het woord *sprngt* moet Griet inspringen.¹⁰ De door Verhoeff gerapporteerde signaalrijmen zouden dan latere varianten van deze oertekst zijn.

Ook mijn oplossing E31.2 verdient enige toelichting. In de *Nederlandse Volksverhalenbank* is een anekdote over de Dominee van Wieringen opgenomen.¹¹ Hij bezweert dat hij liever stront dan spieringen eet. Hij gruwt dus van een maaltje spiering. Het lijkt me passende soldatenhumor om op dat gegeven een signaalrijm te bouwen en dan in de coda naar eetbare uitwerpselen (worst) te verwijzen.¹² Maar daarmee kwamen de speelse zangers meteen weer op een nieuw idee (D41.1 en E41.2): “Bloedworst, geef mij maar bloedworst”. Want in hun soldatentaal staat bloedworst voor de aanblik van kapotgelopen voeten.

II. De melodie

Waarom behoort de *Generaal* niét en de *Luitenant* wél tot de signaalrijmen? Het verschil zit in de coda. Het trompetsignaal gaat als een nachtkars uit (*Maar hij viel er-inne*), terwijl de *Generaal* een pompeuze, verrijkte coda heeft: *Bloemkool, geef mij maar bloemkool*. Joost Prinsen (2005) ziet een treffende gelijkenis met de verrijkte coda van een popsong (D76.1) uit de jaren 1950 (*Closer, my dear, come closer*), gezongen door Teresa Brewer en met een Nederlandse tekst uitgevoerd door het Orkest Zonder Naam.¹³ De Nederlandse coda luidt: *hola de pia-nola*.

Maar er is een tweede verschil. Volgens informanten van Heldring (1998) is de melodie van de *Generaal* (notentabel C3) ontleend aan het snelle deel van de Hongaarse Rapsodie nr. 2 van Franz Liszt (1847).¹⁴ Ergens in de tweede helft van de negentiende eeuw heeft men dus, naast de sobere trompetmelodie, een vrolijke deun gekozen die gezamenlijk uit volle borst kan worden meegezongen. We mogen concluderen dat er twee verschillende liederenfamilies in het spel zijn: enerzijds de signaalrijmen op het trompetsignaal DRAF (met een korte coda van twee maten) en anderzijds de drinkliedjes, die sterke melodische verwantschap met de signaalrijmen vertonen, maar die gebaseerd zijn op een thema van Liszt met een verrijkte coda van vijf maten.

III. Drinkliederen (met verrijkte coda)

We komen nu tot de hoofdvraag van dit essay. Wie is in deze drinkliederen op het secreet gezet? Waarom is hij of zij tot mikpunt van spot of leedvermaak gekozen? Welke jammerklachten zijn hem of haar in de mond gelegd, en waarom was dat? Die vragen hebben de columnisten Heldring (1998) en Prinsen (2005) aan hun lezers voorgelegd.

Hun oogst is samengevat door Holleman (2022a) en hieronder bewerkt in brontabel D (rij 4 en 6 t/m 9).¹⁵ In tabel E (items 10.3, 41.2 en 51.3 t/m 73.2) stel ik een hypothetische reconstructie van het aangetroffen materiaal voor. Ik zal die reconstructie nu nader verantwoorden. Daarbij behandel ik ook een drinkliedje op het zelfgekozen rijmwoord Beverningh(e) (E75.1), hoewel dat buiten het kader van brontabel D valt.

(E51.3 t/m 53.3:) Gerrit G. van Everdingen (1871-1939)¹⁶

Gerrit G. van Everdingen, generaal-majoor der Artillerie, was van 1923 tot 1929 gouverneur van de Koninklijke Militaire Academie in Breda, maar hij was al sinds 1896 met tussenpozen aan de KMA verbonden. Op 25-jarige leeftijd werd de luitenant Van Everdingen als docent Artilleriewetenschappen aange-

¹⁰ Krabben (2019, sectie T) herinnert zich een tekst van *Lieve jongen* die eveneens vooraf werd gegaan door een inspringsein (Ene, tweeë, *drie*).

¹¹ *Dominee* (z.j.).

¹² In combinatie met het exercitiecommando “Geef acht!” zou deze coda ook kunnen worden opgevat als een zweem van rebellie tegen de strakke legerdiscipline: Nee, geef mij maar tien, geef mij maar worst, geef mij maar bloemkool. Vergelijk: *Geef acht!* (circa 1961).

¹³ *Music* (z.j.); Van der Meer (1950).

¹⁴ *Hongaarse rapsodie nr. 2* (z.j.). Liszt (1847): Wiener Konzert Orchester (7:25-50”, met coda 6:22-48”)

¹⁵ In de meest linker kolom wordt niet alleen verwezen naar Heldring (1998) en Prinsen (2005), maar ook naar twee lezers van Heldring: Buijvoets (1998) en Kok (1998). Volledigheidshalve heb ik in die kolom ook Verhoeff (1967, 1976) en Holleman (1952) toegevoegd. Twee andere lezersbrieven kwamen van Lutervelt (1998) en Wackie Eysten (1998).

¹⁶ *Everdingen* (z.j.); Langereis (z.j.); Everdingen (1907); Feber & Van Everdingen (1914); Stoep^I (1938); *Wat is wit en ontploft?* (z.j.); *Wat is het lievelingseten van soldaten?* (z.j.).

steld. Hij was dus slechts een paar jaartjes ouder dan zijn KMA-studenten. Prompt kreeg hij een signaalrijm aan zijn broek (51.2) en misschien nog een bijbehorend drinkliedje (51.3). Maar ik denk dat er sinds 1896 ook twee nieuwe drinkliedjes aan de luitenant (of kapitein of adjudant) Van Everdingen zijn gewijd.

Ten eerste was hij een mikpunt van milde spot, omdat hijzelf niet aan de KMA was opgeleid. Direct na de hbs werd hij toegelaten tot de artillerieschool in Delft. Bovendien had hij zich op de statische vestingartillerie toegelegd in plaats van op de moderne, dynamische oorlogvoering. Volgens het Woordenboek der Nederlandse Taal kregen vestingartilleristen destijds de spotnaam *stoepjes* opgeplakt. Kennelijk koesterden de spotgeesten het beeld van een vesting of fort (stoepje), omringd door een vesting- of fortgracht (slootje), en verdedigd door een garnizoen (de stoepjes). Er werd dus, denk ik, een spotliedje aan luitenant-Stoepjes opgedragen met de coda: “Stoepjes, geef mij maar stoepjes” (51.4).

Ten tweede behoorde het tot zijn KMA-taken om (samen met de oudere collega H.J.A. Feber) de studieboeken voor de cadetten der Artillerie up-to-date te houden. Dat gold ook voor de publicatiereeks *Beknopte handleiding tot de kennis der artillerie voor de cadetten der infanterie, cavalerie en genie*. Maar ik denk dat die cadetten terugsloegen met een spotliedje op kapitein-Boemkool. Hun coda luidde “Boemkool, geef mij maar boemkool” (52.1).

Toen de generaal Van Everdingen als gouverneur aantrad, torste hij dus al een muzikale portfolio met zich mee, maar de teksten waren achterhaald. De oude coda (Boemkool) werd verbasterd tot “Bloemkool, geef mij maar bloemkool” (53.1). En mijn vader kreeg in zijn Leidsche studententijd een platte variant te horen: “Spuitpoep, ik heb de spuitpoep” (53.3). Een verbastering van de spotliedjes 51.4 of 72.1? of gewoon een baldadig onzinliedje over de grilligheid van het menselijk lot?

Afbeelding B. Generaal-majoor Van Everdingen
*Bron: Collectie Stichting Historische Verzameling KMA, Breda*¹⁷

(E53.2 en 61.2:) Ritmeester Sixma baron van Heemstra (1869-1945)¹⁸

Er is nog een derde coda met de generaal Van Everdingen verbonden: “Sixma, baron van Heemstra” (53.2). Deze coda duikt tevens bij de Baron van Wemeldinge op (61.2). Mikpunt van dit kleingeestige (zo niet homofobe) spotliedje is Carel J.J. Sixma baron van Heemstra, keurig opgeleid aan de KMA en uiteindelijk opgeklimmen tot ritmeester der Cavalerie. In 1914 had hij onder het pseudoniem Veritas een

¹⁷ Gereproduceerd met toestemming van de Stichting.

¹⁸ *Sixma* (z.j.); Van der Meer & Sniijders (2002); Van der Meer (2019).

pamflet geschreven tegen het nieuwe artikel 248bis van het Wetboek van Strafrecht (dat van kracht is geweest van 1911 tot 1971). Het wetsartikel verbood meerderjarigen (21 jaar en ouder) homoseksuele omgang met minderjarigen te hebben, terwijl *heteroseksuele* omgang met jeugdigen vanaf zestien jaar onbestraft bleef. Vervolgens was de baron, inmiddels oud-ritmeester, in 1920 betrokken bij een homoseksueel zedenschandaal in Den Haag, wat hem op gevangenisstraf kwam te staan. Daarmee had hij de eer bezoedeld, niet alleen van zichzelf en zijn familie maar ook van het Wapen der Cavalerie en van zijn *alma mater*, de KMA. Waarschijnlijk is in militaire kring een spotliedje bedacht waarin de ritmeester publiekelijk, bij monde van de gouverneur der KMA, aan de schandpaal werd gezet.

(E54.2 t/m 54.4:) ‘Barones’ G.A. van Everdingen (1809-1887)¹⁹

Volgens een lezersreactie op Heldring (Kok 1998) heeft er in Leiden een spotliedje op de barones van Everdingen gecirculeerd (D54.1). Misschien is het geënt op Gerrigje Adriana van Everdingen. Zij trouwde in 1827 met (de latere jonkheer) Bernard van Merlen (1800-1890). Hij was een Nederlandse beroeps-militair die uiteindelijk opklom tot generaal-majoor der Cavalerie. Na de Tiendaagse Veldtocht tegen de Zuid-Nederlandse rebellen werd hij, in 1836, in de adelstand verheven. Vervolgens was hij zes jaar lang docent aan de KMA.

Zijn vader, Jean Baptiste (geboren in Antwerpen), had het eveneens tot generaal-majoor der Cavalerie gebracht. Hij keerde zich tegen het Oostenrijkse bewind over de Zuidelijke Nederlanden en sloot zich in 1792 bij het revolutionaire Franse leger aan. Na een intermezzo onder de Bataafse Republiek en onder Koning Lodewijk Bonaparte, diende hij onder keizer Napoleon, die hem beloofde met de (niet-erfelijke) titel Baron de l’Empire. Toen de keizer onttroond was, koos Jean Baptiste de Nederlandse kant. Maar in 1815 heeft hij dat, op het Waterlooosche veld van eer, met de dood moeten bekopen.

Zoonlief Bernard kon dus geen aanspraak maken op de adellijke titel van zijn vader. Desondanks had koning Willem I in 1836 besloten het familiewapen van de nieuwe jonkheer te verrijken met het Baronnenswaard-Met-Gouden-Gevest dat keizer Napoleon aan zijn vader had toegekend. Het is denkbaar dat er in militaire kring (en meer in het bijzonder binnen de KMA?) een neopatriottisch liedje is opgetuigd waarin hij (via zijn echtgenote) bespot werd vanwege de ‘foute’ loyaliteiten van zijn vader en vanwege zijn ‘baronneske’ familiewapen. Maar het is onduidelijk hoe zo’n spotliedje zich uiteindelijk tot het formaat van notentabel C3 zou hebben ontwikkeld.

(E71.1 t/m 71.3:) Lodewijk van Grevelingen²⁰

Wie was de oude heer van Grevelingen (C71.0)? Vermoedelijk was dat Lodewijk de Zestiende, Heer van Grevelingen. In feodale tijden bezaten Louis XIII, XIV, XV en XVI krachtens hun persoonlijke familie- vermogen de Heerlijke rechten over Grevelingen. In 1645 liet de koningin-moeder, regentes Anna, namens de zesjarige koning Lodewijk een gedenkpenning slaan. De inscriptie luidde: wij hebben dit landsdeel teruggewonnen. Dat sloeg op de verovering van het West-Vlaamse grensstadje op de Spanjaarden (1644). En in 1659 werd Gravelines formeel ingelijfd in de Franse staat. Het is dus goed mogelijk dat Frankrijk, onze vaderlandse ervvijand, sinds die tijd in militaire spotliedjes (of zelfs in een signaalrijm) over de hekel werd gehaald, verscholen onder de alias ‘Lodewijk van Grevelingen’. Maar ook hier is het onduidelijk hoe zo’n liedje uiteindelijk tot het formaat van notentabel C3 zou zijn geëvolueerd.

Drinkliederen binnen het Leidsch Studenten Corps

Volgens Heldring bestond er binnen het LSC een liederentraditie die aansloot bij de spotliedjes op de Generaal Van Everdingen. Dat blijkt uit de spotliedjes op August L. Reimeringer en Arend Braat (E72.1 t/m 73.2).²¹ Maar ook spotliedjes (zoals D61.1, E61.2; E63.1) op leden van het Utrechtsch Studenten Corps (USC) passen volgens hem in de Leidsche traditie.²² Daarnaast zouden liedjes op de feodale Heren van Wemeldinge (E62.1, 62.2) en op Hiëronymus van Beverningh (E75.1) uit de Leidsche koker kunnen

¹⁹ [Jhr.] van Merlen (z.j.), *Jean-Baptiste [Baron] van Merlen* (z.j.), *Napoleontische adel* (z.j.); Eysten (z.j.); Krol (2012); Gabriëls (2018); Heine (1822).

²⁰ Dupas (1981, 38-39); Rouyer (1890, 384-390) [Nostris Pars Reddita Terris]; *Gravelines* (z.j.).

²¹ A.D.V. (1938, 55-58); Pott (1958, 157); *Braat* (z.j.*, **).

²² *Grothe* (1853); *Ambachtsheerlijkheid* (z.j.); De Kam (1998/99*, **). Wat de beide heren *Grothe* betreft (twee successieve Heren van Wemeldinge), kan ook het liedje op de echtgenoot van Juffrouw Fickert worden genoemd (D74.1, E64.1, 64.2): volgens haar buurvrouw was hij van *Grothe* allure (Buijvoets 1998). Auguste Fickert (z.j.) was een bekende Oostenrijkse feministe, zo vermeldt Wikipedia, die zich het lot van rechteloze vrouwen en prostituees aantrok.

komen.²³

August L. Reimeringer (1860-1937) was voorzitter van de Leidse burgersociëteit Amicitia, maar tot 1919 of 1920 was hij ook voorzitter van de Leidse Vrijmetselaarsloge La Vertu. In die tijd heeft er een grote brand gewoed in het tempelgebouw van de Loge.

Arend Braat (1874-1947) was van 1919 tot 1933 fractieleider van een boerenpartij in de Tweede Kamer. Hij stond bekend om zijn onbehouwen gedrag.

Baron van Wemeldinge: imaginair personage. Bij monde van hem werden twee adellijke families (beide gelieerd aan het USC) door de Leidsche zangers op de korrel genomen en, in één moeite door, ook die eerdergenoemde Haagse baron.

Alexander Lodewijk Grothe (1812-1900) was reünist van het USC. Hij verwierf de visrechten van de Ambachtsheerlijkheid Wemeldinge en daarmee de pseudo-adellijke titel *Heer van Wemeldinge*. Sinds zijn huwelijk (1853) noemde hij zich Grothe van Wemeldinge. Hij volgde daarmee het voorbeeld van de Goesche notaris Lankhorst. Deze mocht zich Heer van Wemeldinge noemen en fungeerde ook als secretaris/ontvanger van die gemeente. Hij noemde zich sinds 1830 Leonard Lankhorst van Wemeldinge.

Constant Jacob Willem Grothe (1851-1925) had aan de Utrechtse universiteit gestudeerd en was dus vermoedelijk reünist van het USC. Na het overlijden van zijn moeder voegde hij haar dubbele naam (Loten van Doelen) aan zijn eigen familienaam toe (1877). Hij erfde de ambachtsheerlijkheid Wemeldinge van zijn oom (1900) en deed moeite om een adellijke titel te verwerven (1907). Na het overlijden van zijn zoon Arnoud (1889-1932) werden de Heerlijke rechten door diens weduwe van de hand gedaan.

Feodale Heren van Wemeldinge. Johan Rontvis (1680-1735) en Pieter Coomans (1703-1757) behoorden tot een Goesche regentenkliek die zich schuldig maakte aan de onderhandse verdeling van openbare ambten. Na de ratificatie van de Staatsregeling voor het Bataafse Volk (1798) raakten de inkomsten uit de feodale ambachtsheerlijkheden nagenoeg opgedroogd.

Hiëronymus van Beverningh (1614-1690), bestuurder en diplomaat, was bevriend met de anti-orangistische raadpensionaris Johan de Witt, die in het Rampjaar (1672) gelyncht werd. Hij had rechtsgeleerdheid gestudeerd in Leiden en werd in 1673 tot curator van deze universiteit benoemd.

IV. Discussie: de opkomst en ondergang van een drinkliedje

1. Notentabel C biedt vier melodieën. Alle vier hebben ze in hun eerste vier maten een grondvorm die naadloos op de liedteksten (exclusief coda) van tabel E past. Successievelijk: het trompetsignaal DRAF (afbeelding A), in 1814 voorgesteld door kapelmeester Rauscher (C1); dan het springliedje *Lieve Jongen*, dat al in 1881 bekend was (C2); voorts een thema dat in 1847 door Franz Liszt gecomponeerd is (C3); en ten slotte de Ungaresca, een zestiende-eeuwse loopdans die in oplopend tempo werd uitgevoerd (C4).²⁴ Laatsbedoelde melodie is in de tabel opgenomen omdat zij een inspiratiebron voor zowel Rauscher als Liszt kan zijn geweest.

2. Militaire signaalrijmen met korte coda (C1). Ooit was er alleen het militaire trompetsignaal DRAF, een energieke tweekwartsmaat: *Lustig gaan de paardenvoeten / Trip-trap, trip-trap, trip-trap, trip-trap /* (met als coda: *Trap-trip, trap-trip, trap*). Daarop werden signaalrijmen gedicht die aan twee vormvoorschriften blijken te beantwoorden: a) de eerste versregel introduceert een personage en eindigt op een toponiem zoals *Wageningen* (vergelijkbaar met de limericktraditie); en b) de eerste twee versregels eindigen op het rijmwoord [*trip-trap*]-ingen.

3. Het vroegste signaalrijm (C2)? Vermoedelijk begon die rijmtraditie met een aanloopcouplet van het lichtsinnige springliedje *Lieve jongen* (E10.2). Het is denkbaar dat de melodie van dit liedje tevens tot nieuwe teksten (contrafacten) heeft geleid die zich uiteindelijk tot het formaat C3 ontwikkeld hebben. Wie is trouwens die Griet, de hoofdpersoon van het springliedje? Is haar naam soms geënt op de Wageningse barones Maria Margriet Torck (1695-1770)?²⁵ Haar vader Assueer (1651-1698) overleed toen ze nog maar een kleuter was. De bekende Wageningse kasteelheer en burgemeester, baron Lubbert Adolf Torck (1687-1758), was een oudere broer van haar. Zijn mislukte sprong over een slotje (E11.2) doet overigens sterk denken aan het relaas van Melis Stoke over de moord op graaf Floris V.²⁶

²³ Broersma & Fruin (1902, 266-282); *Bataafse Republiek* (z.j.); *Beverningh* (z.j.); Blok & Molhuysen (1927).

²⁴ Geerdink-Schaftenaar (2015 p. 58); zie ook Holleman (2023b).

²⁵ *Jaarboek van den Nederlandschen adel* (1891 pp. 276-277). Maar het kan evengoed dat Griets woonplaats zonder historische bijgedachten is gekozen: men moest gewoon een domicilie prikken dat op touwtje-springen rijmde.

²⁶ Burgers (2004, 6297-6305).

4. Militaire drinkliedjes met verrijkte coda (C3). Ik denk dat er in militaire kring, ergens na 1850, drinkliedjes in zwang kwamen waarin melodie C1 verdrongen werd door C3.²⁷ Wat de eerste vier maten betreft, hield men vast aan de oude grondvorm en aan de voorschriften a) en b), maar er werden nog drie vormvoorschriften toegevoegd: c) de tweede versregel heeft als standaardtekst: *Zat op het secreet te zingen*: (of iets van gelijke strekking); d) de derde versregel is een verrijkte coda; en e) deze coda biedt een citaat, althans een tekst die het personage in de mond is gelegd. Dit formaat leent zich bij uitstek voor spotliedjes.

5. Leidsche drinkliedjes met verrijkte coda (C3). Op enig tijdstip is het militaire drinklied met verrijkte coda overgewaaid naar het Leidsch Studenten Corps. In aanvulling op de militaire varianten zijn in deze burgerlijke omgeving nieuwe teksten gecreëerd, op rijmwoorden zoals *Reimeringer* en *Hekelingen*. Het werd een soort sport: wie kan de mooiste rijmwoorden en coda's bedenken? Ook ontstonden er (op het groenentoneel?) liedjes van méér dan drie versregels, zoals te zien in de laatste rij van brontabel D.

6. Het tekstuele thema in tabel D en E. Wat de *signaalrijmen* betreft, valt de sfeer van Gelijkheid en Broederschap op. Wij soldaten zijn allemaal gelijk, en gezagdragers zijn ook maar gewone mensen. De *drinkliedjes* geven tevens uiting aan spotternij en leedvermaak jegens gezagsdragers, jegens de hogere standen en jegens de *nouveaux riches*. Dat begint al in de tweede versregel, waar ze op hun privaat te kijk worden gezet. In de coda wordt hun vervolgens een jammerklacht in de mond gelegd. Men denke aan eventuele darmklachten (diarree, obstipatie, winderigheid) of in ruimere zin aan de puree of ellende of problemen waarin ze verzeild zijn geraakt. Soms maakt de hoofdpersoon gewag van eigen of andermans onbeschaafde, lompe of asociale gedrag. Een belangrijk thema is verder de bloemkool: het loze vertoon van *Monsieur Choufleuri* uit de gelijknamige komische opera van Jacques Offenbach (1861), gemodelleerd naar de *Bourgeois-gentilhomme* (Molière 1670).²⁸ En als de zangers niet meer zo goed weten waarover het gaat, kan de betekenis van bloemkool misschien ook verschuiven naar *apekool*, oftewel "Larie ende bombarie".

7. Signaalrijmen en drinkliederen uit de oude doos. De steeds uitdijende verzameling rijmen en liederen heeft via mondelinge overlevering haar weg gevonden naar volgende generaties.²⁹ Gedurfde liedjes werden soms gefatsoeneerd, brave liedjes werden soms op smaak gebracht en onbegrijpelijke tekstgedeelten werden soms genormaliseerd. Uiteindelijk werden de trompetsignalen verdrongen door de moderne communicatietechnieken. En de overgeleverde drinkliederen werden vergeten omdat niemand meer wist welke personages er om welke reden bespot waren. Wat er overbleef waren geheugenflarden van bejaarden. Met een onderzoekende aanpak en sociologische verbeeldingskracht heb ik in dit essay geprobeerd die liedjes te reconstrueren.

V. Epiloog: twee authentieke liedteksten

Maar naast mijn tentatieve reconstructies van overgeleverde liedfragmenten en verbasteringen zijn in dit essay ook twee authentieke contrafacten uit de militaire carrière van Gerrit G. van Everdingen geregistreerd. Verhoeff (1976) rapporteerde een compleet signaalrijm (met korte coda) dat omstreeks 1900 gezongen werd: *Luitenant Van Everdingen / Zou eens over 'n slootje springen, / Maar hij viel erin(ne)*. En Heldring (1998) bracht een drinkliedje (met verrijkte coda) uit de jaren 1923-1929 in herinnering: *Generaal Van Everdingen / Die zat op de plee te zingen: / "Sixma baron van Heemstra"*. Elk van beide liedteksten verdient een zelfstandige plaats in de Nederlandse Liederenbank, samen met de bijbehorende melodieën C1, C2 en C3.³⁰

Bibliografische gegevens van dit blogbericht

titel: *Generaal van Everdingen: de geschiedenis van een liedje*

auteur: *Wes Holleman [dr. J.W. Holleman (*1941), doctoraalexamen Sociologie UU-1967]*

publicatiemedium en -datum: *weblog Onderwijsethiek.nl (rubriek Varia), 24/8/2023*

bijlagen: *literatuurverwijzingen en drie tabellen*

url: <https://onderwijsethiek.nl/varia/generaal-van-everdingen-de-geschiedenis-van-een-liedje/>

²⁷ Zoals van E10.2 naar 10.3, van 31.2 naar 41.2; van 51.2 via 51.3 naar 51.4; en van 71.3 naar 71.2.

²⁸ Fuller (2018); Orchestergesellschaft Zürich (2008); *Bourgeois-gentilhomme* (z.j.). Behalve met deze gebakken lucht, wordt het libretto nog eens extra opgevulld door de goedgelovigheid van de *nouveaux riches*: ze reageren vol lof op *Des keizers nieuwe kleren* (Andersen 1837).

²⁹ Louis Grijp heeft in zijn standaardwerk (1991) gedemonstreerd hoe contrafacten komen en gaan.

³⁰ Holleman (2023a)

Tabel C: Vier melodieën rond het trompetsignaal DRAF.³¹

<i>C1</i> Signaal DRAF		<i>C2</i> Springliedje Lieve jongen			<i>C3</i> Drinkliedje DRAF (Liszt) ³²			<i>C4</i> Ungaresca	
¹ c'8	³ e'8	¹ g'8	³ b'8		¹ d'8	³ g'8		¹ b'8	³ b'8
c'8	e'8	g'8	b'8		e'8	a'8		b'8	b'8
c'8	e'8	g'8	b'8		fis'8	b'8		b'8	b'8
c'8	e'8	g'8	b'8		g'8	c"8		a'16	a'16
								b'16	b'16
² e'8	⁴ g'8	² b'8	⁴ d"8		² a'8	⁴ d"8	⁷ b'8	² c"8	⁴ c"8
c'16	e'16	g'8	b'8		gis'8	cis"8	c"8	b'8	b'8
c'16	e'16	g'8	b'8		a'8	d"8	a'4	a'8	a'8
c'8	e'8	g'8	b'8		fis'8	b'8		g'8	c"8
	⁵ g'8		⁵ d"4	⁷ d"8		⁵ e"2	⁸ d"2		⁵ b'8
	e'8			d"8					a'16
	g'8		b'4	e"8					g'16
	e'8			e"8					a'8
									g'16
									fis'16
	⁶ c'4		⁶ d"8	⁸ d"8		⁶ a'2	⁹ g'2		⁶ g'4
			d"8	d"8					
	kwartrust		b'4	b'4					g'4

³¹ Legenda bij de tabellen C, D en E:

Ad C: één genummerde cel representeert één maat

Ad D: de versregels in de onderste rij voegen zich niet (of niet geheel) naar het stramien van C3.

Ad D en E: * = melodie C1 (met korte coda)

³² Met dank aan Elly Sprenger voor haar muzikale bijdrage. Haar pianoleraar, de Arnhemse stadsbeiaardier, bezong *meneer Van Everdingen*, die *in zijn bad over bloenkool* zat te zingen. En in maat 2 speelde Elly een *ais* (in plaats van een gis).

Tabel D. Aangetroffen teksten of tekstfragmenten op de melodieën C1 en C3.³¹

V76	10.1	(.....) WAGENINGEN	(...)	* Hij sprong er midden-in.
V76	11.1	(De burgemeester van ----)	Die wou eens over 'n slootje springen.	* Hij sprong er midden-in.
V76	12.1	(De koorknaap Jans uit ----)	Die kan schuine liedjes zingen,	* En dan nog wel in draf.
V76	21.1	(De burgemeester van) SCHEVENINGEN	Lust liever sprot dan spieringen,	* Maar ik heb liever worst.
V67	31.1	(De burgemeester van) WIERINGEN	Lust liever sprot dan spieringen,	* Maar ik lust liever worst.
P05	41.1	(En meneer) VAN WETERINGEN	(...)	“Bloedworst, geef mij maar bloedworst”
V76	51.1	(De) luitenant VAN EVERDINGEN	Zou eens over 'n slootje springen.	* Maar hij viel erin.
H98	52.0	Kapitein VAN EVERDINGEN	[Die] zat op de plee, op de w.c. of op het secreet te zingen:	“Bloemkool, geef mij maar bloemkool” “Spuitpoep, ik heb de spuitpoep” “SIXMA, BARON VAN HEEMSTRA”
H52	53.0	Generaal VAN EVERDINGEN		
K98	54.0	Barones VAN EVERDINGEN		
P05	55.0	En meneer VAN EVERDINGEN		
P05	61.0	De baron van WEMELDINGEN	Zat op het secreet te zingen:	“SIXMA, BARON VAN HEEMSTRA”
P05	71.0	De oude heer van GREVELINGEN	[Die] zat op de plee, op de w.c. of op het secreet te zingen:	(?)
H98	72.0	August E. L. REIMERINGEN		
H98	73.0	Boer Braat uit HEKELINGEN		
K98	54.1	Barones VAN EVERDINGEN / Zat op de w.c. te zingen: ... Geef mij maar vlees en verse vis met / Kippenjus die over is en Paling die naar modder smaakt / Zodat je buik van binnen kraakt.	[De] baron van Voorst tot Voorst, / Van Lidth de Jeude enzovoorts, en ... “Hoor'es even, JUFFROUW FIKKERT, / (...).” [Eenmaal] bloemkool lust ik (...) graag, / Borrelt lekker in mijn maag. Tweemaal bloemkool zie ik geerne / In het keursje van een deerne. Put another nickle in, / In the nickle-odeon, All I want is having you / And music, music, music.	“Bloemkool, geef mij maar bloemkool” “SIXMA, BARON VAN HEEMSTRA” “SIXMA, BARON VAN HEEMSTRA” Bloemkool, geef mij maar bloemkool. Closer, my dear, come closer (NL:) Hola de pianola
P05	61.1	De baron VAN WEMELDINGEN / Zat op het secreet te zingen: ...		
B98	74.1	“Hoor'es even, JUFFROUW FIKKERT, / (...).”		
P05	76.1	Put another nickle in, / In the nickle-odeon, All I want is having you / And music, music, music.		

*Tabel E. Hypothetische reconstructies van teksten op de melodieën C1 en C3.*³¹

10.2	Daar komt Griet van WAGENINGEN / Die kan aardig touwtje-springen. -----	* En zij springt erinne.
10.3	(◀10.2) Barones van WAGENINGEN / Zat op het secreet te zingen: -----	“Boven, kom maar naar boven”
11.2	(◀10.2) De baron van WAGENINGEN / Zou eens over ’n slootje springen: -----	* Viel er midden-inne.
12.2	‘Onze aal’ uit WAGENINGEN / Die kan schuine liedjes zingen, -----	* Stapvoets en in draf.
21.2	(◀12.1) Lange Jan van SCHEVENINGEN, / Die kan schuine liedjes zingen, -----	* Stapvoets en in draf.
31.2	(◀21.1) Dominee van WIERINGEN / Eet liever stront dan spieringen: -----	* “Nee, geef mij maar worst.”
41.2	Instructeur VAN WETERINGEN / Die zat op de plee te zingen: -----	“Bloedworst, geef mij maar bloedworst”
51.2	Luitenant VAN EVERDINGEN / Zou eens over ’n slootje springen: -----	* Maar hij viel erinne.
51.3	(◀51.2) idem -----	Water, hij ging te water.
51.4	(◀51.0) Luitenant VAN EVERDINGEN, / Die zat op de plee te zingen: -----	“ Stoepjes , geef mij maar stoepjes ”
52.1	(◀52.0) Kapitein VAN EVERDINGEN, / Die zat op de plee te zingen: -----	“ Boemkool , geef mij maar boemkool ”
53.1	(◀52.1) Generaal VAN EVERDINGEN, / Die zat op de plee te zingen: -----	“Bloemkool, geef mij maar bloemkool”
53.2	(◀53.1) idem -----	“SIXMA, BARON VAN HEEMSTRA”
53.3	(◀51.4) idem -----	“Spuitpoep, ik heb de spuitpoep”
54.2	Barones VAN EVERDINGEN / Zat op het secreet te zingen: -----	“Bloemkool, geef mij maar bloemkool”
54.3	idem -----	“Kaiser, mein Kaiser gefangen”
54.4	idem -----	“Kom nou, ben ik een jonkvrouw?”
61.2	De baron VAN WEMELDINGE / Zat op het secreet te zingen: -----	“SIXMA, BARON VAN HEEMSTRA”
62.1	(◀61.0) En de Heer van WEMELDINGE / Zat op het secreet te zingen: -----	“Vrienden, geef mij maar vrienden”
62.2	idem -----	“Vrienden, ik wil mijn tienden”
63.1	(◀61.0) En meneer VAN WEMELDINGE / Zat op het secreet te zingen: -----	“Groter, ach maak mij groter”
64.1	(◀74.1) “Hoor’es even, JUFFROUW FICKERT, / (...)” -----	“Bloemkool, geef mij maar bloemkool”
64.2	(◀74.1) “Goedemorgen, JUFFROUW FICKERT, / (...)” -----	“Morgen, één góede morgen”
71.1	De oude Heer van GREVELINGEN, / Die zat op de plee te zingen: -----	“Hoogheid, ik ben mijn hoofd kwijt”
71.2	Lodewijk van GREVELINGEN, / Die zat op de plee te zingen: -----	“Nesten, ’k zit in de nesten”
71.3	idem -----	* “ ’k Zit in de puree”
72.1	Auguust Elle [=L] REIMERINGER / Zat op het secreet te zingen: -----	“Spuiten, we moeten spuiten”
72.2	idem -----	“Lacie, ’k heb obstipatie”
73.1	Arend Braat uit HEKELINGEN, / Die zat op de plee te zingen: -----	“Bloemkool, geef mij maar bloemkool”
73.2	idem -----	“Ruim baan, ik heb er schijt aan”
75.1	Hiëronymus van BEVERNINGHE / Zat op het secreet te zingen: -----	“Afscheid, ik ben mijn vriend kwijt”

Literatuurverwijzingen

- A.D.V. (1938). In Memoriam A.L. Reimeringer 1860-1937. In: *Jaarboekje voor geschiedenis en oudheidkunde van Leiden en Rijnland (...)*, Vol. 30, 55-58. Url: <https://adoc.pub/jaarboekje-leiden-en-rijnland-geschiedenis-en-oudheidkunde-tb1d73aee4f037db3d004a0c7fc101f2f22440.html>
- Ambachtsheerlijkheid Wemeldingen (z.a., z.j.). In: Stichting Houtense Hodoniemen. Url: <https://www.houtenshodoniemen.nl/familieboschvandrakestein-vast-enonroerendgoed/> > Ambachtsheerlijkheid Wemeldingen
- Andersen, H.C. (1837). 's Keizers nieuwe kleren. Vertaald door J.C. de Cock. In: *Andersen, Sprookjes voor Volwassenen* (1922, 104-116). Amsterdam: Meulenhoff.
- Bataafse Republiek (z.a., z.j.). In: Wikipedia (nl). Url: https://nl.wikipedia.org/wiki/Bataafse_Republiek
- Beverningh, Hiëronymus van (z.a., z.j.). In: Wikipedia (nl). Url: https://nl.wikipedia.org/wiki/Hi%C3%ABronymus_van_Beverningh
- Blok, P.J. en P.C. Molhuysen (1927). Hieronymus van Beverningk. In: *Nieuw Nederlandsch biografisch woordenboek, Deel 7*, 127-129. Leiden: A.W. Sijthoff. Url: https://www.dbnl.org/tekst/molh003nieu07_01/index.php
- Bourgeois gentilhomme, Le (z.a., z.j.). In: Wikipedia (nl). Url: https://nl.wikipedia.org/wiki/Le_Bourgeois_gentilhomme
- Braat, A. (Arend) (z.a., z.j.*). In: Parlement.com. Url: https://www.parlement.com/id/vg09lkym8eqy/a_arend_braat
- Braat, Arend (z.a., z.j.**). In: Wikipedia (nl). Url: https://nl.wikipedia.org/wiki/Arend_Braat
- Broersma, R. en R. Fruin (1902). Correspondentiën in steden van Zeeland. *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap. Deel 23*. 258-376. Url: https://dbnl.org/tekst/bij005190201_01/bij005190201_01_0007.php
- Buijvoets, J.G. (1998). Van Everdingen. *NRC-Handelsblad* 17/9/1998. Url: <https://www.nrc.nl/nieuws/1998/09/17/van-everdingen-7415080-a666291>
- Burgers, J.W.J. (2004). Rijkroniek van Holland (366-1305) door een anonieme auteur en Melis Stoke. Den Haag: Instituut voor Nederlandse Geschiedenis. Url: <http://resources.huygens.knaw.nl/retroboeken/rijmkroniek/#page=0&accessor=toc&view=homePane>
- Cadetten-almanak 1881. Breda: Jan Philipsen. Url: <https://www.google.nl/search?tbm=bks&hl=nl&q=kadetten+almanak+%22mag+hij+even+boven+kommen%22>
- De burgemeester van Wageningen (z.a., z.j.). Baarn: W. van der Kous. Druk: Nederlandsche Rotogravure Maatschappij (gesticht in 1913). Url: <https://www.house-of-cards.nl/product/wageningen-de-burgemeester-van-wageningen-die-wilde-over-een-slootje-springen-militair-humor-cartoon-hc33240/>
- Dominee van Wieringen (z.a., z.j.). In: Nederlandse Volksverhalenbank. Amsterdam: Meertens Instituut (KNAW). Url: <https://www.verhalenbank.nl/items/show/34808>
- Dupas, G. (1981). *Histoire de Gravelines*. Dunkerque: Westhoek-Editions. Url: <http://excerpts.numilog.com/books/9782903077204.pdf>
- Everdinge, Generaal Van (z.a., z.j.). In: Nederlandse Liederbank. Amsterdam: Meertens Instituut (Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen). Url: <http://www.liederenbank.nl/liedpresentatie.php?zoek=80146&lan=nl>
- Everdingen, G.G. van (1907). *Beknopte handleiding tot de kennis der artillerie voor de cadetten der infanterie, cavalerie en genie: (...)*. Koninklijke Landmacht Voorschrift no. 586. Url: <https://collectie.nmm.nl/nl/collectie/detail/775417/>
- Everdingen, Generaal-majoor der Artillerie G.G. van; Gouverneur der KMA van 1923 – 1929 (z.j., z.a.). In: Kasteel van Breda. Url: <https://www.kasteelvanbreda.nl/Kasteelvanbreda.nl/collectie/sculpturen-ornamenten-en-monumenten/officieren/16-historie-kma/gouverneurs/129-everdingen>
- Eysten (z.j.). Jhr. Bernard van Merlen. In: *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek (NNBW)*, Deel 2, kolom 901. Url: <http://www.biografischportaal.nl/persoon/10852324>
- Feber, H.J.A. en G.G. van Everdingen (1914). *Atlas van XXXVII platen, behorende bij de beknopte handleiding tot de kennis der artillerie, voor de cadetten der infanterie, cavalerie en genie (...)*. Breda: Koninklijke Militaire Academie (Handleiding no. 586).
- Fickert, Auguste (z.a., z.j.). In: Wikipedia (de). Url: https://de.wikipedia.org/wiki/Auguste_Fickert
- Fuller, N. (2018). M. Choufleuri restera chez lui le ... (Jacques Offenbach). In: *The opera scribe*. Url: <https://operascribe.com/2018/11/28/98-m-choufleuri-restera-chez-lui-le-jacques-offenbach/>
- Gabriëls, A.J.C.M. (2018). Joannes Baptista baron Van Merlen. In: *Biografisch Woordenboek van Nederland: 1780-1830*. Url: <http://resources.huygens.knaw.nl/bwn1780-1830/lemmata/data/Van%20Merlen>

- Geeft acht! Geef mij maar méér* (circa 1961). Amsterdam: Rembrandt (No. 5). Url: <https://www.house-of-cards.nl/product/militair-soldaten-humor-geeft-acht-geef-mij-maar-meer-fantasie-hc10514/>
- Geerdink-Schaftenaar, M.E. (2015). *Marsen en Signalen voor de Staatse Infanterie tijdens de 80-jarige oorlog*. Uitgave van de Vereniging 'Wassenbergh'. Url: <https://docplayer.nl/106827398-Marsen-en-signalen-staatse-infanterie.html> > Download Document.
- Gravelines (z.a., z.j.). In: Wikipedia (fr). Url: <https://fr.wikipedia.org/wiki/Gravelines>
- Grijp, L.P. (1991). *Het Nederlandse lied in de Gouden Eeuw. Het mechanisme van de contrafactuur*. Amsterdam: P.J. Meertens Instituut (dissertatie Rijksuniversiteit te Utrecht). Url: https://www.dbnl.org/tekst/grij001nede01_01/index.php
- Grothe van Wemeldinge (1853), *Huwelijksakte van Alexander Lodewijk (...)*. Url: <https://www.zeeuwsarchief.nl/onderzoek-het-zelf/archief/?mizig=236&miadt=239&miaet=54&micode=25.MDB-H-1853&minr=5672469&miview=ldt>
- Heine, Heinrich (1822). Die Grenadiere. In: *Gedichte*. Url: https://de.wikipedia.org/wiki/Die_Grenadiere
- Heldring, J.L. (1998). Dezer dagen. Columns in *NRC Handelsblad* 1991-2012.
4/9/1998 (Url: https://www.dbnl.org/tekst/held004deze01_01/held004deze01_01_0697.php)
2/10/1998 (Url: https://www.dbnl.org/tekst/held004deze01_01/held004deze01_01_0701.php)
9/10/1998 (Url: https://www.dbnl.org/tekst/held004deze01_01/held004deze01_01_0703.php)
- Holleman, Wes (2022a). *Generaal van Everdingen, een spotliedje*. Url: <https://onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2023/02/Generaal-Van-Everdingen-een-spotliedje.pdf>
- Holleman, J.W. (2023a). *Generaal van Everdingen: een drinkliedje (II)*. Url: <https://onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2023/02/Generaal-Van-Everdingen-een-drinkliedje-ii.pdf>
- Holleman, J.W. (2023b). *Bestevaar van Wageningen: richtingen voor nader onderzoek*. Url: <https://www.onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2023/02/Bestevaar-van-Wageningen.pdf>
- Holleman, J.W. (2023c). *Generaal Van Everdingen*. Projectarchief. Url: <https://onderwijsethiek.nl/varia/generaal-van-everdingen>
- Hongaarse rapsodie nr. 2* (z.a., z.j.). In: Wikipedia (nl). Url: https://nl.wikipedia.org/wiki/Hongaarse_rapsodie_nr._2
- Jaarboek van den Nederlandschen adel* (1891, Jaargang 4). Url: https://archive.org/stream/jaarboekvandenme04unse/jaarboekvandenme04unse_djvu.txt > X. Assueer Torck
- Kam, W.P. de (1998/99*). Mr. C.J.W. v Loten van Doelen Grothe, burgemeester (1881-1914), deel I. *Van Zoys tot Soest: tijdschrift van de Historische Vereniging "Soest"*, 19:2, 17-19. Url: <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/211593>
- Kam W.P. de (1998/99**). Mr. C.J.W. v Loten van Doelen Grothe, burgemeester (1881-1914), deel II. *Van Zoys tot Soest: tijdschrift van de Historische Vereniging "Soest"*, 19:3, 7-17. Url: <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/211593>
- Kok, R. (1998). Zingende barones 1. *NRC-Handelsblad* 12/9/1998. Url: <https://www.nrc.nl/nieuws/1998/09/12/zingende-barones-1-7414435-a1142618>
- Krabben, R. (2019). *Oh ja! Het alfabet van onze jeugd*. Amsterdam University Press.
- Krol, H. (2012). *De geslachten Hope en Van Merlen* > Het geslacht Van Merlen. Url: <https://ilibrariana.wordpress.com/2012/02/06/bosbeek-en-van-merlen/>
- Langereis, R. (z.j.). *De kleine Van Bree[straat]* > Theodora Segerina [Heineken] en haar man G.G. van Everdingen. Url: <https://lange01.home.xs4all.nl/vbree/oudnws/nagel46-14.html>
- Liszt, Franz (1847). *Ungarische Rhapsodie Nr. 2*. Uitvoering: Wiener Konzert-Orchester (z.j.). Opname: Harmona 3D EP 5601 (circa 1957?). Url: <https://www.youtube.com/watch?v=JQch6deAWoY>
- Luttervelt, W. van (1998). Zingende barones 2. *NRC-Handelsblad* 12/9/1998. Url: <https://www.nrc.nl/nieuws/1998/09/12/zingende-barones-2-7414437-a216536>
- Meer, Dico van der (1950). *Music, music, music* (Nederlandstalig contrafact van het Orkest Zonder Naam). In: *Tammo 80* (2008). Url: <https://www.tammo80.nl/weblog/?p=851>. Geparodieerd door Sjef van Oekel (<https://www.youtube.com/watch?v=k4GYrIPOOyk>)
- Meer, Theo van der (2019). De invoering van art. 248bis Sr. in historisch perspectief. *Tijdschrift voor genderstudies*, 22:3, 249-269. URL: <https://www.aup-online.com/content/journals/10.5117/TVGN2019.3.003.VAND>
- Meer, Theo van der, en Paul Snijders (2002). Ernstige moraliteits-toestanden in de residentie: een 'whodunnit' over het Haagse zedenschandaal van 1920. *Pro Memorie*, 4:2, 373-407. Url: https://promemorie.aup.nl/files/documents/15667146.pinn.LR_pm20022.pdf
- Merlen, [Jhr.] Bernard van* (z.a., z.j.). In: Wikipedia (nl). Url: https://nl.wikipedia.org/wiki/Bernard_van_Merlen

- Merlen, Jean-Baptiste [Baron] van (z.a., z.j.). In: Wikipedia (nl). Url: https://nl.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_van_Merlen
- Moeder, 'k heb zo'n lieve jongen, mag hij even boven komen? (z.a., z.j.). In: Nederlandse Liederbank. Amsterdam: Meertens Instituut (Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen). Url: <https://www.liederbank.nl/image.php?recordid=71431&lan=nl>
- Music! Music! Music! (z.a., z.j.). In: Wikipedia (en). Url: https://en.wikipedia.org/wiki/Music!_Music!_Music! Uitgevoerd door Teresa Brewer (Url: <https://www.youtube.com/watch?v=HXywP6PNYRA>)
- Napoleontische adel (z.a., z.j.). In: Wikipedia (nl). Url: https://nl.wikipedia.org/wiki/Napoleontische_adel
- Orchestergesellschaft Zürich o.l.v. Jonathan Brett Harrison, met 3 solisten (2008). *Trio italien uit de opera-bouffe Monsieur Choufleuri (Offenbach 1861)*. In: YouTube Levysopera. Url: <https://www.youtube.com/watch?v=DDIKAG0xvzY>
- Pott, P.H. (1958). *Uit de geschiedenis van de thans 200-jarige Loge La Vertu in Leiden*. In: https://www.google.com/advanced_search > loge la vertu > website > Loge La Vertu > *Geschiedenis van Loge La Vertu* > PDF
- Prinsen, Claudius (z.a., z.j.). In: Wikipedia (nl). Url: https://nl.wikipedia.org/wiki/Claudius_Prinsen
- Prinsen, Joost (z.a., z.j.). In: Wikipedia (nl). Url: https://nl.wikipedia.org/wiki/Joost_Prinsen
- Prinsen, J. (2005). Columns in het *Leidsch Dagblad*.
14/5/2005 (Url: <https://leiden.courant.nu/issue/LD/2005-05-14/edition/0/page/2>) en
28/5/2005 (Url: <https://leiden.courant.nu/issue/LD/2005-05-28/edition/0/page/2>)
- Rauscher, Jacob (1814). *Signalen voor de trompetters van de Hollandsche Kavallerie 1814*. Url: <https://collectie.nmm.nl/nl/collectie/detail/861773/>
- Rouyer, J. (1890). Jetons historiques et autres, intéressants les diverses provinces des Pays-Bas. *Revue Belge de Numismatique vol. 46*. Url: http://www.numisbel.be/1890_20.pdf
- Sixma Baron van Heemstra C.J.J. (z.a., z.j.). In: Landmacht: Stamboeken Officieren (BRIOP). Url: <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/index/nt00396/6642c05a-a361-102d-86a4-0050569c51dd>
- Stoep¹ (1938). In: *Woordenboek der Nederlandse Taal*. Url: <https://gtb.ivdnt.org/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=M066707&lemma=stoep&domein=0&conc=true>
- Verhoeff, L. (1967). Enquête Soldatenfolklore, aflevering 8: Signaalrijmen. *Ons Leger, september 1967*.
- Verhoeff, L. (1976). Op de hei daar lag een dragonder: de signalen en signaalrijmen van de Koninklijke Landmacht. *Mars et Historia, tweede lustrumnummer van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de militaire historie*, 93-128.
- Verhoeff, L. (1977). *Soldatenfolklore: een inventarisatie van de informele tradities in de Nederlandse militaire samenleving in de jaren rond de Tweede Wereldoorlog*. Militair-historische bijdragen nr. 2 van de sectie Krijgsgeschiedenis van de Koninklijke Landmacht.
- Voorschrift Trompetsignalen voor wielrijders, cavalerie en bereden artillerie* (KMA 1932, voortbouwend op de Trompetsignalen Cavalerie uit 1917). Url: <https://dikkieturf.stackstorage.com/s/En3I6TtMW2PdCVK> > Voorschrift (Reconstructie door Dirk de Groot); <https://www.militaireruitersport.nl/newsflash/newsflash.php?id=463> > “klik hier voor het Voorschrift”
- Wackie Eysten, P.A. (1998). Van Everdingen. *NRC-Handelsblad* 8/9/1998. Url: <https://www.nrc.nl/nieuws/1998/09/08/van-everdingen-7413848-a1060587>
- Wat is het lievelingseten van soldaten?* (z.a., z.j.). In: Papgrappen. Url: https://www.reddit.com/r/papgrappen/comments/fszop1/wat_is_het_lievelingseten_van_soldaten/
- Wat is wit en ontploft?* (z.a., z.j.). In: Nederlandse Volksverhalenbank. Amsterdam: Meertens Instituut (KNAW). Url: <https://www.verhalenbank.nl/items/show/30780>